

Els criteris de legitimació en l'esport: el paper fonamental de la implementació

Laurence Chalip

School of Marketing and Management

Universitat de Griffith

Austràlia

El Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB) publica treballs amb l'objectiu de facilitar el debat científic. La inclusió d'aquest text no limita una futura publicació per part de l'autor, que conserva la totalitat dels seus drets. Queda terminantment prohibida la reproducció, total o parcial, d'aquesta publicació sense el consentiment previ del seu autor.

Aquest text correspon a una de les sessions del seminari de postgrau que va tenir lloc a la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 2000, com a part de les activitats de l'autor com a professor convidat a l'Olimpisme 2000.

Ref. WP098

Per fer referència a aquest document, podeu utilitzar la següent referència:

Chalip, Laurence (2000): Els criteris de legitimació en l'esport: el paper fonamental de la implementació [article en línia].
Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics UAB. [Consultat: dd/mm/yy] <http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp098_cat.pdf>

[Data de publicació: 2000]

La confiança de Coubertin que el Moviment Olímpic proporcionaria un estímul per al desenvolupament de l'esport ha estat ben documentada. Tanmateix, allò que menys s'ha destacat és que Coubertin desitjava que tan el govern com la iniciativa privada aportessin gran part de la infraestructura física i de sistema necessàries. En una carta als membres del COI l'any 1920, va escriure "En el futur, els ajuntaments amb bones intencions no en tindran prou de construir nous camps de joc o annexes als pavellons de gimnàstica o als clubs esportius existents. Cal fer quelcom més". Aquell mateix any, en el seu discurs d'inauguració de la reunió del COI, va reforçar aquest punt dient: "...l'aprenentatge i el manteniment esportiu haurien d'ésser a l'abast dels joves de classe treballadora de forma gratuïta o quasi-gratuïta. Qui vetllarà per tot això? L'estat, els ajuntaments..."

Aquesta era una preocupació constant de Coubertin. En el seu discurs en el Congrés Olímpic de 1925 va dir "Fer que els diversos esports siguin a l'abast de tots els ciutadans de forma gairebé gratuïta serà un dels deures dels governs locals moderns.". Des d'aquell moment -en particular en el període de postguerra de la Segona Guerra Mundial - diversos elements de la Família Olímpica (els CON i les FN) han fet campanya per aconseguir l'ajut del govern. En alguns països hi ha organitzacions que promouen l'esport. A Austràlia, per exemple, la Confederació Australiana de l'Esport representa els interessos de l'esport davant el govern.

Tot això ha tingut el seu efecte. Els governs d'arreu del món dediquen a l'esport¹ força temps i recursos. Tot i que la naturalesa i la quantitat de la inversió varia àmpliament, els governs actuals -en particular els de l'OCDE- cada cop estan més compromesos amb el desenvolupament de l'esport.

En aquest tipus d'inversió és important tenir present que qualsevol inversió en l'esport ha de competir amb altres demandes de recursos públics. La demanda d'inversió pública ha d'estar legitimada en termes de beneficis *públics* que es poden reivindicar. És interessant com, arreu del món, tothom que busca una justificació a la inversió en l'esport, de forma general, estableix cinc elements com a beneficis clau:

- sanitat.
- benestar social.
- desenvolupament de la comunitat.
- orgull nacional.
- beneficis econòmics.

Si analitzem cadascun d'aquests elements de legitimació, trobem que cadascun d'ells té un valor potencial, però els beneficis que es reivindiquen no els proporciona de forma única (o de vegades mai!) l'esport olímpic, tal i com generalment s'organitza i s'administra. És una important font de vulnerabilitat per a l'esport, en particular, fins al punt de dependre de la inversió pública. En conseqüència, és instructiu tractar de revisar individualment aquests valors de legitimació d'una mica més de prop.

¹ Vegeu, per exemple: Chalip, L., Johnson, A., & Stachura, L. (Eds.) (1996). *National Sport Policies: An International Handbook*. Greenwood Press.

La sanitat

És indiscutible que l'activitat física pot beneficiar la salut. Els beneficis que proporciona són coneguts. L'activitat física ha demostrat que:

- ajuda a millorar l'estructuració del cervell en els nens.
- ajuda al desenvolupament i la precisió de les habilitats perceptives, incloent la vista, l'equilibri i el tacte.
- reforça la mineralització de l'esquelet.
- redueix els riscos d'obesitat.
- redueix el risc de malalties cardíques i d'hipertensió arterial.
- fa millorar el rendiment cardíac.
- redueix les malalties vasculares.
- redueix el risc d'osteoporòsi.
- redueix la debilitat en la gent gran.
- redueix el risc de diabetis.

Aquesta llista de beneficis és incompleta però sorprenent -i, certament destaca la importància de l'activitat física. De fet, a mitjan dels anys 1980, els govern d'Austràlia va fer una anàlisi d'aquesta important investigació. L'anàlisi conclouia que els beneficis nets obtinguts si els australians incrementaven en un 10% l'activitat física serien de 590,2 milions de dòlars australians [al canvi de 1986].

No obstant això, com l'audaç lector se'n haurà adonat, l'aplicació d'aquesta anàlisi com a legitimació de la inversió en l'esport té un parany semàntic. Els beneficis i l'anàlisi financera són aplicables a l'activitat *física* i no a l'esport, almenys no a l'esport olímpic d'alta competició. Tot i que l'esport certament pot comportar activitat física, no tota activitat física es categoritza habitualment com a esport. Penseu per exemple en la dansa i altres formes populars de fer exercici com el jazz i l'aeròbic. A més a més, no tots els esports olímpics s'associen habitualment a nivells elevats d'activitat física. Penseu per exemple en el tir amb arc o en el tir olímpic.

Adicionalment, la intensa activitat que s'associa amb l'esport d'elit no necessàriament proporciona els beneficis esmentats. De fet, la intensa activitat i el contacte físic associat a molts esports, sovint no són fonts de salut -almenys no en la manera que l'estudi del govern australià identificava com a de beneficis *nets*. Per exemple, dades procedents d'Escandinàvia diuen que el 25% de les lesions infantils que requereixen atenció hospitalària són causades per l'esport. Un estudi australià va establir que el 31% dels pares declaraven una despesa mèdica superior als 100 dòlars anuals per un fill atleta, i el 27% dels pares van perdre la feina com a conseqüència de la implicació esportiva dels seus fills.

La conclusió obvia -i que als audaçs legisladors no els passa per alt- és que el tipus d'esport que fem quan volem assolir el nivell olímpic no és el tipus d'esport que proporciona els beneficis en base als quals

es demanen diners públics. De fet, els representants de l'esport per a tothom arreu del món (en especial d'Alemanya, Nova Zelanda i Austràlia) informen que els clubs esportius tradicionals no són gens receptius als programes dissenyats per a promocionar l'activitat física participativa enlloc de l'alta competició. No obstant això, els programes dissenyats per a proporcionar tot tipus de beneficis sobre la salut i que tan sovint han defensat aquells que fan campanyes en favor de l'esport:

- oferirien activitats físiques de vegades no etiquetades com "esport", com la dansa i l'exercici.
- se centrarien en l'activitat física més que no pas en l'alta competició.
- donarien més suport als esports i les activitats amb menys riscos de lesió.
- animarien (o exigirien) als clubs que proporcionessin i venguessin programes centrats en la participació activa més que no pas en l'alta competició.

Ara per ara, aquestes no són les característiques del tipus de programa que els clubs que promouen l'esport en l'àmbit olímpic han desitjat fomentar, tot i que són molts els que han utilitzat els beneficis sobre la salut com a legitimació per a la inversió del govern. Com veurem, problemes similars són inherents a cadascuna de les altres legitimacions comunes.

El benestar social

Uns quants estudis han demostrat que l'esport pot contribuir al benestar social². Per exemple, un estudi exemplar fet per Gregory Stone als Estats Units establia que els seguidors de l'equip local de baseball tenien uns nivells d'alienació més baixos. Aquest estudi es complementa amb un altre de Nova Zelanda que conclouia que la gent que participava en els clubs locals (incloent els clubs esportius) en les ciutats on s'havia traslladat recentment s'adaptava millor i socialment estava més integrada.

També hi ha informes favorables a l'ús de l'esport com a mitjà per a reduir els crims, la delinqüència i les agressions. L'*Institute for Athletics in Education* (IAE) (Institut per a l'educació esportiva), amb seu a Chicago, compta amb més de 35 anys d'experiència en utilitzar l'esport com a eina per a potenciar les aspiracions educatives i l'èxit en la consecució d'aquestes aspiracions, reduint alhora els riscos de delinqüència. Els programa *Belfast United* utilitzava el futbol per a ajudar a millorar la relació entre la joventut protestant i la catòlica en la zona de conflicte de Belfast. L'Exèrcit de Salvació a Austràlia ha utilitzat l'esport com a mitjà per a millorar el servei a les famílies.

No obstant això, l'examen de prop d'aquest tipus d'intervencions revela dues característiques. En primer lloc, els programes efectius utilitzen l'esport simplement com a ganxo per a atraure participants implicats en altres tipus d'activitats (no esportives). Per exemple, l'IAE utilitza l'esport per a crear relacions de mentoria entre adults i adolescents per animar als adolescents a centrar-se en el treball escolar. Els

² part del seu treball està revisat a : Chalip, L., Thomas, D., & Voyle, J. (1996). "Sport Recreation and Well-being", a *Community Psychology and Social Change* (editat per D. Thomas & A. Venno). Dunmore Press.

programa Belfast United demanava que els participants prenguessin part en les sessions d'assessorament i de debat destinades a millorar l'entesa entre totes dues comunitats religioses. L'Exèrcit de Salvació utilitza l'esport com a mitjà per a crear relacions entre les famílies de manera que l'organització proporciona assessorament sobre qüestions financeres i socials que afecten a aquestes famílies. En conseqüència, no és l'esport en si que genera l'impacte; són els altres programes que l'esport ha ajudat a realitzar-los. No són el tipus d'activitats secundaries que ofereixen la majoria de programes d'esport tradicional (si existeixen).

Adicionalment, la reducció de l'alienació que destaca l'estudi de Stone i el de Nova Zelanda suggereixen que l'esport facilita la integració social. Quan de forma oberta es pot ser membre d'un club i la selecció per formar-ne part és inclusiva, això pot ajudar a reduir l'alienació entre tots aquells que, d'altra banda, quedarien aïllats. Tanmateix, els clubs esportius tradicionalment no es promocionen entre tots aquells que corren perill de caure en l'alienació - en particular quan el club està dedicat a la producció d'atletes d'elit.

Per tant, l'esport pot millorar el benestar social, però per a fer-ho, les entitats esportives han d'estar vinculades a d'altres serveis no esportius (o els han d'oferir elles mateixes). A més a més, han de proporcionar serveis per a aquells que tenen més risc de caure en l'alienació, la delinqüència o en altres dificultats socials relacionades (i integrar-los com a membres). No és la manera com la majoria de clubs esportius actuen o es promocionen. En conseqüència, com en el cas dels beneficis sobre la salut, la importància de l'esport que es reivindica no és consistent amb la implementació que proporcionen aquelles entitats esportives que busquen legitimar amb diners públics les seves reivindicacions.

El desenvolupament de la comunitat

Hi ha un cert nombre de casos en què l'esport ha demostrat que millora el desenvolupament de la comunitat. Per exemple, la ciutat de Corning a l'estat de Nova York va emprendre un pla de desenvolupament per a millorar substancialment la qualitat de vida a la ciutat -amb fons provinents de l'empresa que amb el mateix nom té les oficines centrals a la ciutat. Els desenvolupament incloïa la millora dels programes i les instal·lacions esportives. El resultat va ser que els ingressos de la població local (i de la fàbrica de Corning) es van reduir substancialment. El nou desenvolupament de la ciutat va millorar clarament la qualitat del sentiment de comunitat. Històries de caràcter similar s'expliquen de la ciutat de Midlands a Texas, on excel·lents programes esportius han format part de la manera com s'ha desenvolupat la ciutat malgrat el seu emplaçament pot atractiu.

Hi ha altres maneres en què l'esport s'ha demostrat que millora la vida de les comunitats. En gran part del món l'esport és un tema social de conversa que pot ser utilitzat per "trencar el gel" entre les persones. L'estudi fet a Austràlia demostra que el voluntariat en l'esport ajuda a construir la xarxa de connexions socials. Hi ha força treballs sobre psicologia social que demostren que els equips esportius poden esdevenir importants símbols de la comunitat -i, en conseqüència ajuden a fer néixer un sentiment de comunitat compartit.

Tanmateix, la importància de l'esport com a eina per a millorar la qualitat de la vida de la comunitat depèn de la integració en els sistemes de planificació comunitària. Massa sovint, l'esport rep el tracte d'un simple "servei" -que no forma part de l'esquema de planificació conjunta de la comunitat. Això, en part, ha estat exacerbat per sistemes d'administració esportiva que han tractat l'esport com a entitat separada de la resta de la vida, i en conseqüència, no han pensat en vincular l'esport als sistemes de servei a la comunitat necessaris.

Més concretament, la capacitat de l'esport per a millorar el discurs social depèn de com les entitats esportives es vinculen amb els desenvolupament i la millora de la xarxa social. Massa sovint, l'esport ha servit per a alimentar les tensions socials o ha creat organitzacions que s'identifiquen més aviat com a penyes -un altre context en què els de dins es diferencien dels de fora. Si l'esport ha de servir per al desenvolupament de la comunitat, les entitats esportives hauran de treballar amb els elements de planificació i servei social de les respectives comunitats. Això exigeix un nivell d'integració amb els sistemes públics cosa, ara per ara, poc comuna entre les entitats esportives (i que no s'ensenya en els cursos de direcció d'entitats esportives).

L'orgull nacional

Fins i tot algú que de tant en tant segueixi l'esport internacional -en particular l'esport Olímpic- se'n adonarà que l'esport s'utilitza sovint com a vehicle per a exaltar l'orgull nacional. La gran inversió esportiva que va fer el Canadà durant els anys setanta, així com les inversions que van fer diversos països africans, anaven destinades a explotar el sentiment d'orgull nacional resultant per tal de fer néixer un sentiment patriòtic. S'ha suggerit també que l'èxit esportiu pot fer millorar l'atractiu de les exportacions i del país com a destinació turística. Certament, gran part de la inversió australiana en els Jocs Olímpics i en els seus equips olímpics s'ha basat en aquests potencials.

Tanmateix, l'utilitat de fer servir l'esport com a eina per a construir un sentiment patriòtic ha estat mínima. Tot i que la gent de vegades comparteix un cert entusiasme pels èxits del seu equip nacional, això no sempre es tradueix en una reducció del nacionalisme intern, com ho il·lustra l'experiència canadenca. Com passa en d'altres casos en què l'esport compta amb un cert potencial d'ús, es tracta d'una intervenció insuficient d'ella i en ella mateixa.

De forma similar, la importància dels èxits esportius per a aconseguir prestigi internacional es pot sobrevalorar. Estudis fets pels mitjans de comunicació internacionals suggereixen que la naturalesa de la cobertura produeix un impacte principalment nacional. En altres paraules, la gent per a la qual s'informa més sobre els èxits dels atletes nacionals (i per tant els més destacats) pertany a un públic nacional. Els èxits que són tan celebrats a casa poden tenir un ressò mínim o passar desapercebuts fora del país d'origen.

Fins i tots en aquests casos hi ha una millora, i aquesta millora s'ha de capitalitzar. Per exemple, després de l'increïble èxit dels vuit representants de Nova Zelanda en la prova de rem als Jocs Olímpics de 1972,

alguna carnisseria britànica va penjar fotografies de l'equip amb la inscripció a peu de fotografia "Pujats amb be de Nova Zelanda". Aquest és un exemple que il·lustra perfectament que no és l'èxit en si que genera impacte sinó la forma com l'èxit s'utilitza tàcticament en els plans de màrqueting de productes i destinacions.

Tanmateix, altra vegada els nostres programes esportius han estat administrats lluny de la integració nacional, del desenvolupament de l'exportació o del màrqueting turístic. El fet de centrar-se en la producció de campions olímpics ha tractat l'elit esportiva com a objectiu i no per tot allò que les nostres legitimacions li exigeixen. Els tipus d'integració amb els sistemes nacionals d'integració, d'exportació, o de turisme que serien necessaris per a generar resultats que sovint defensem per a l'esport són simplement aliens a la manera com típicament administrem l'esport.

Avantatges econòmics

L'esport ha esdevingut certament una peça clau de la nostra economia. Als Estats Units, moltes comunitats tenen especialistes en desenvolupament esportiu que treballen per atraure organitzacions i actes esportius cap a la seva ciutat o regió. A Austràlia, tots els estats i territoris a excepció de Nova Gal·les del Sud tenen una empresa que s'encarrega d'atraure actes esportius. Aquestes activitats són legitimades en base a la millora del desenvolupament econòmic.

L'ocupació que crea l'esport i les vendes d'equipament esportiu i serveis, sovint se citen com a exemples de la vàlua de l'economia de l'esport. Un estudi recent fet a Austràlia deia que l'esport contribueix gairebé en un 1% del PIB del país. Xifres semblants són les que ha proporcionat els Estats Units.

La demanda d'avantatges econòmics s'ha de mirar amb certa cura. Les demandes de vendes i d'ocupació són en particular problemàtiques. La taxa de creixement de l'ocupació en l'esport depèn de la inversió substancial de dòlars provinents d'impostos. La importància d'aquesta ocupació en l'economia s'ha de sospesar juntament amb les inversions alternatives -cosa que no s'ha fet. De forma similar, les demandes sobre la importància de les vendes de productes esportius són qüestionables ja que en la majoria de països desenvolupats la majoria de productes esportius són d'importació. A Austràlia, per exemple, la compra de productes importats excedeix a les exportacions tan com 17:1. En conseqüència, la venda d'aquests productes pot no contribuir a una balança de pagaments positiva.

El valor dels actes és també preocupant. La majoria d'actes esportius destacats perden diners. Per exemple, el Grand Prix d'Adelaida l'any 1992 va perdre 5 milions de dòlars australians i al 1994 els *World Masters Games* de Brisbane van perdre 2,8 milions de dòlars australians. Aquestes pèrdues es compensen amb diner públic en base a què el benefici econòmic d'aquests actes excedeix per molt les pèrdues. Tanmateix, altra vegada, el benefici econòmic depèn de la regió per a la qual s'exigeix el guany. A Austràlia, els beneficis econòmics pels actes es calculen en termes de Producte *Estatal* Brut enlloc de Producte *Interior* Brut. No és accidental. Tot i que qualsevol acte pot ser un guany per a l'estat en que se celebra, probablement és una pèrdua per al país perquè la majoria d'assistents són australians i molts

costos (incloent les quotes pels drets) van a parar a companyies estrangeres. Per tant, tot el que s'ha produït ha estat un canvi de diners d'una part del país a una altra, però l'impacte net és negatiu per al país sencer.

Si els actes han de produir beneficis econòmics han d'atraure visitants i han de fer que els visitants es quedin i gastin diners. A més a més, els visitants que atrauen han de venir de fora de la comunitat que vol obtenir beneficis (perquè sinó no entren més diners). Recentment hem iniciat una sèrie d'estudis sobre actes com la cursa Gold Coast IndyCar, la Marató Gold Coast i els Jocs Olímpics de Sidney. Hem vist que la majoria d'actes que hem analitzat (a excepció dels Jocs Olímpics de Sidney) no comporten cap avantatge. No hi ha un esforç important per capitalitzar-los i aconseguir turisme, d'altra banda necessari per obtenir avantatges econòmics òptims. Això en gran mesura es deu a què les entitats esportives estan preocupades per l'administració inherent al desenvolupament d'un acte esportiu; no els preocupa intervenir en l'acte per obtenir avantatges econòmics. (Això inclou al Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics de Sidney)- Perquè l'avantatge econòmic és allò que legitimitza l'esforç d'organització en primer lloc. El repte, llavors, és saber com intervenir en els actes de forma més efectiva. Altra cop, els administradors esportius hauran d'aprendre a fer més coses que només oferir "bon esport".

Comentaris concloents

L'esport és indiscutiblement capaç de proporcionar tots cinc beneficis que típicament s'exigeixen. Tanmateix, la manera com actualment oferim l'esport no està dissenyada per a generar aquests beneficis, excepte potser com a factor accidental. Això és així principalment perquè les organitzacions esportives i els administradors esportius no s'han pres seriosament les implicacions de les seves pròpies legitimacions per a inversions del govern en l'esport. Això representa una deficiència força seriosa del pensament estratègic. No només perquè redueix la credibilitat de les nostres exigències per a l'esport sinó perquè fa que l'esport sembli, com a molt, una eina sense esmolar. Resumint, l'esport, tal i com està organitzat i administrat avui en dia, sembla una pobra inversió pública. La qual cosa, alhora, el fa vulnerable al canvi de vents en les agendes dels polítics.

Si ens prenem seriosament el suport públic, llavors cal ser seriosos en proporcionar els beneficis que exigim per ser capaços de produir-los. Això requerirà un tipus d'implementació de les produccions esportives que d'alguna manera sigui diferent al que hem presenciats fins al moment. Caldrà que els directores esportius vulguin integrar l'esport més completament dins els sistemes de sanitat, de benestar social, de desenvolupament de la comunitat i de desenvolupament econòmic. Si volem que l'esport sigui valorat per la cartera pública, llavors cal que el dissenyem i l'oferim de forma consistent amb els beneficis públics que diem que l'esport pot proporcionar. Com l'anàlisi precedent suggereix, els sistemes resultants de la presentació de l'esport poden ser diferents dels que actualment estan de moda.